

Universitair vastgoed als sturingsmiddel in onderwijs en onderzoek

Sinds 2010 is Karel Luyben rector magnificus van de Technische Universiteit Delft. Deze universiteit staat nationaal en internationaal hoog aangeschreven en heeft grote ambities voor zowel onderwijs als onderzoek. De Delftse campus biedt ruimte aan zo'n 18.000 studenten en 4.500 medewerkers. Zijn er specifieke kenmerken van een campus aan te wijzen die ervoor zorgen dat studenten en medewerkers er kunnen excelleren? In 2011 publiceerde Alexandra den Heijer haar promotieonderzoek 'Managing the University Campus'. We vroegen de rector magnificus naar zijn persoonlijke visie op wat een campus tot een goede campus maakt. Naast een enthousiaste manager en wetenschapper blijkt Luyben ook buitengewoon 'kunst'minnend en mengt hij zich graag binnen alle gelederen en lagen van de TU Delft-gemeenschap. Centraal in zijn visie staat strategisch sturen op verbindingen binnen de campus, met de stad Delft en met andere kenniscentra, nationaal en internationaal.

Tekst: Iris Bakker en Theo van der Voordt

U hebt zelf gestudeerd aan de TU Eindhoven en als onderzoeker gewerkt bij de Universiteit Wageningen. Welke campusomgeving vond u het meest aantrekkelijk?

'Wageningen kent eigenlijk geen campusidee; er zijn gebouwen in het centrum en gebouwen verspreid over verschillende terreinen. De Eindhovense campus kenmerkt zich door de sterk functionele jaren zestig-gebouwen. Daar raakte ik toen niet bepaald door geïnspireerd. Ik heb in het voormalige Scheikundegebouw gestudeerd.

leverde gemakkelijke verbindingen tussen de eenheden op en een veel gemakkelijker netwerk: de gebouwen waren daarmee duidelijk minder geïsoleerd. Als het regende, ging je via de loopbruggen en kwam je in gebouwen waar je anders nooit kwam.'

Deed u daar dan ook wat mee? Was u nieuwsgierig naar wat er gebeurde?

'Ik was student in die tijd. Je was op weg naar je koffie, je medestudenten en kaartgenoten om een partijtje te kaarten.'

'De TU Delft is met name door het park een echte campus geworden'

Nu zit Bouwkunde daar, er zijn vloeren doorgebroken, zowel de buitenkant als de binnenkant is veel mooier geworden en het gebouw is veel aantrekkelijker om er te werken. Hier in Delft is het oude hoofdgebouw omgedoopt tot BK City en heeft Bouwkunde ook een heel aantrekkelijke plek. Uniek in het Eindhovense is dat alle gebouwen met loopbruggen zijn verbonden. Dat

En als staflid?

'Ik denk dat dat anders is. Ik merk dat heel veel afhangt van toevallige ontmoetingen. We hebben bijvoorbeeld in deze universiteit acht decanen. De voormalige decaan van 3ME zorgde ervoor dat hij, nadat hij zijn auto geparkeerd had, doelbewust hier langs de collegekamertjes liep en kwam dus veel vaker de collegeleden tegen. Hij maakte zo op een informele manier veel betere verbindingen dan de andere decanen.'

Wat vindt u van de Delftse campus?

'De Technische Universiteit Delft is met name

door het park een echte campus geworden. Er komt helaas een teerweg doorheen met een bus en een tramlijn, wat onze voorgangers hebben goedgekeurd. Die weg versterkt de scheiding tussen de gebouwen. Ik heb de afgelopen drie jaar geprobeerd te voorkomen dat die teerweg er kwam, maar dat is me niet gelukt. Als je de tekeningen en artist impressions van Mecanoo ziet van toentertijd, is het een hele verbetering ten opzichte van wat het toen was. Maar nu redeneer je vanuit het bestaande park en zul je nooit voor een teerweg kiezen. Het is dus interessant vanuit welke optiek je ergens tegenaan kijkt. Ook als je in een gebouw werkt, wen je eraan. Toen ik in het gebouw van Technische Natuurkunde kwam, vond ik het afschuwelijk. Ik houd niet van dat soort een beetje stalinistische gebouwen. Ik heb nog gezorgd dat de raamkozijnen rood werden geschilderd. Als je binnen loopt, zie je grijze gangen en dichte kamers met grijze deuren. Maar als je er eenmaal werkt, dan wen je eraan. Later zijn in dat gebouw hier en daar open ruimten gecreëerd, deuren met glas, kleur op de vloeren enzovoort. Daar is nu een andere omgeving met een andere sfeer.'

Wat vindt u belangrijk op een campus?

'Een gebied dat niet verbrokkeld is. Ik vind die weg dus ontzettend jammer. Het is belangrijk dat je bij elkaar zit. Ik denk aan een open gebied; universiteiten als Berkeley in Californië en de MIT-campus in Massachusetts spreken mij aan. Je doet je laptop open en je hebt internet. Er zijn cafés. We zijn in Delft bezig met een crèche. Er komt hopelijk ook een winkel. We gaan geen aparte paviljoentjes bouwen, maar gaan bestaande vierkante meters benutten voor een herbestemming. De parkachtige opzet zetten we door naar het aangrenzende gebied richting Kluyverweg. Daarnaast zijn we bezig de Bouwcampus te realiseren, een samenwerkingsverband van kennisbedrijven in de bouw. Het oude gebouw van Rijkswaterstaat staat leeg, dit willen we aankopen. We kunnen hier bedrijfjes en de verschillende opleidingsniveaus wo, hbo en mbo bij elkaar brengen. Ik ben er geen voorstander van om oude gebouwen af te stoten. Voor mijn tijd was de TU Delft daarmee begonnen. Het hoofdgebouw was al verkocht. Het is een geluk bij een ongeluk dat er brand is geweest bij Bouwkunde, want anders hadden we het hoofdgebouw niet meer. Wat mij betreft komt het gebouw voor Biotechnologie niet meer in de verkoop, zoals ook het Science Center niet is verkocht. Ik heb nog geen universiteit ont-

moet – en ik heb er veel bezocht in de wereld – die spijt had van de vierkante meters die ze hadden of spijt dat ze hun oude gebouwen hadden gehouden.'

Is dat vanwege het karakter van het oude gebouw?

'Het gebouw hoeft niet oorspronkelijk te zijn, maar laten we eerlijk zijn: het hoofdgebouw met BK City is toch een juweeltje? Ik kreeg van het college het verzoek of ik me wilde bemoeien met het TU Noordgebied tussen het Biotechnologiegebouw en de brug en het Science Center en het kanaal. Dat willen we met drie partijen – DUWO, de gemeente Delft en de TU Delft – een culturele bestemming geven, samen met de stad. We willen hier geen primaire functies huisvesten, maar willen het gebouw eigenlijk ook niet kwijt. We

denken aan een cultureel gebied met de sfeer van de Westergasfabriek in Amsterdam, als verbinding tussen de campus en de stad.'

Het stimuleren van jonge mensen om voor een technische studie te kiezen staat hoog op de politieke agenda. Nu bevindt zich op de campus niet zo veel kunst. Zou dit de campus aantrekkelijker kunnen maken?

'Ik denk van wel. Ik heb ooit een initiatief gesteund om een groot kunstwerk aan te schaffen,

'Ik ben er geen voorstander van om oude gebouwen af te stoten'

van Niki de Saint Phalle, maar we konden onze voormalige collegevoorzitter daar niet van overtuigen. Onze Prometheus is helaas gestolen. We hebben nu een prijsvraag uitgeschreven voor een nieuwe Prometheus. Die is gewonnen door Willem Jager en hij heeft het voorstel gedaan om uit een plaat Cortenstaal een vluchtende Prometheus te snijden. Op zich een mooi symbolisch beeld: Prometheus is gestolen en ons ont-

vlucht. Tegelijk kijken we met een aantal medewerkers en studenten of we Prometheus in 3D kunnen herstellen, een niet zo eenvoudige opgave, omdat de mallen niet meer bestaan. Met de zoon van Wenckebach, de maker van het oorspronkelijke beeld die de beeldrechten heeft, zijn we bezig om een nieuwe digitale Prometheus te creëren.'

Spelen de omgeving en de gebouwen een belangrijke rol als we kijken naar de positie ten opzichte van concurrenten?

'De Universiteit Twente en de TU Eindhoven zijn geen concurrenten, omdat 70 procent van de studenten regionaal kiest. We moeten vooral internationaal concurreren met bijvoorbeeld het Imperial College in Londen, ETH Zürich, EPFL Lausanne, NTNU Trondheim, DTU Denemarken of Aalto University als het gaat om design. We proberen het onderzoekswerk van Alexandra den Heijer uit te dragen om de Europese Unie en anderen bewust te maken dat ook het vastgoed een belangrijke rol kan spelen in het aantrekken van studenten. Maar ik denk dat het vastgoed veel meer invloed heeft op het welbevinden van de wetenschappers dan op het aantrekken van studenten. Een slechte of achterhaalde omgeving kan studenten afstoten. Ga maar eens naar de kelders van Scheikunde, daar wil je echt nooit meer komen. Als je daar als middelbare scholier een rondleiding krijgt, wil je er niet meer heen. Maar studenten komen toch wel naar Delft, ze kiezen alleen voor een andere studie dan Scheikunde. Dat zal straks zeker veranderen als er nieuwbouw staat.'

In de campus zie je vrij weinig van techniek terug. Zou je dit niet moeten versterken?

'Ik denk dat we het niet zo slecht doen. We hebben het Formula Zero Team dat een bepaald type auto ontwikkelt en het Nuon Solar Team dat de Nuna ontwikkelt en wereldwijd aandacht trekt. Onlangs kwamen er twee bouwkundestudenten langs die een wandelend paviljoen op de campus willen realiseren. Aan de Dreamhall zijn nu zo'n 400 studenten verbonden. Verder is professor Pieter Kruit, hoogleraar aan de faculteit Technische Natuurwetenschappen, bezig om technische objecten en artefacten in de stad en op het nieuwe station van Delft te realiseren, waar we een combinatie gaan maken van techniek en kunst. Op al deze manieren maken we de TU Delft zichtbaar.'

Wat zou de ideale leeromgeving zijn?

‘Dan moeten we ons verplaatsen in de moderne student. De informatiemaatschappij is hierbij bepalend: overal moet je je laptop kunnen gebruiken. Een paar jaar geleden richtten we nog zalen in met vaste computers; nu is alles draadloos. Het onderwijs, behalve dan het experimentele werk, wordt minder plaatsgebonden. De tijd die studenten vroeger spendeerden in grote massale collegezalen wordt steeds meer benut voor studie in kleine interactieve groepjes. *Online education* en *open education* worden steeds belangrijker. Door die digitalisering met afstandsonderwijs moet je iets te bieden hebben om mensen hierheen te halen en hier te houden, en dan moet de campus niet worden gezien als gebouwen, maar ook als experimentele infrastructuur. Dat geldt ook voor het aantrekken van topwetenschappers. Nanowetenschappers trek je niet aan als je geen topinfrastructuur in je gebouwen hebt staan en als je bijvoorbeeld niet voldoende *clean rooms* en trillingsarme ruimten hebt. Dit zijn specifieke onderwerpen, maar het

geldt ook in bredere zin. Wij zijn aantrekkelijk vanwege onze infrastructuur en die bestaat voor een deel uit gebouwen en voor een deel uit de inhoud van die gebouwen.’

Als er gasten komen, wat laat u dan met trots zien?

‘Dat hangt van de gasten af. Zo kun je het reactorinstituut laten zien met de kernreactor en het blauwe licht. Als ik mensen een uitzonderlijk mooie omgeving wil laten zien, dan laat ik ze het Bouwkundegebouw zien met de oranje serre en de zuidserre. Daar zie je de studenten ‘spelen’ met ontwerpen. Als *homo ludens* leren wij technici graag ‘spelenderwijs’.’

Dr. Ir. Theo van der Voordt is universitair hoofddocent aan de afdeling Real Estate & Housing, Faculteit Bouwkunde TU Delft, en senior onderzoeker bij het Delftse kenniscentrum Center for People and Buildings.

Ir. Iris Bakker is zelfstandig huisvestingsadviseur (www.levenswerken.eu). Zij verricht promotieonderzoek naar productiviteitsoptimalisatie in de werkomgeving.
